

לביצוע יעיל יותר של פקודות מאסר, כגון ניהול הרשימה השמית האמורה. כבעבר כן כיום סבורה המשטרה, כי הפעילות בהוצאה לפועל באה על חשבון עבודה חיונית יותר במיוחד במחוז תל אביב, לכן מחוסר ברירה, אין באפשרותה ליעל את התהליך ולשפר את הפיקוח, אשר גם הוא כרוך בתוספת כוח אדם. לדעת הביקורת, אין להשלים עם מצב שבתי משפט מוציאים פקודות מאסר ואלה אינן מבוצעות תוך זמן סביר. עם כל ההכרה בקשיי העניין, יש צורך שדרג גבוה יחדש את המאמצים שנעשו כבר בעבר, למציאת דרכים להתגבר על הפיגורים.

שירות בתי סוהר

ממצאי מעקב

טיפול סוציאלי באסיר

דו"ח שנתי 22, עמ' 459

לשם קביעת דרכי הטיפול והשיקום המתאימים לאסיר מן הצורך לאבחן קודם את אופיו וללמוד את בעיותיו האישיות. למטרה זו קיימת בשירות תחנת הסתכלות ומיון.

בתחנה פעלה ועדה, שחבריה היו ראש המינהל לטיפול ושיקום, ראש ענף הרפואה, ראש הענף הסוציאלי, ראש ענף האסיר, ראש ענף ההכשרה והתעסוקה והיועץ הפסיכיאטרי של שירות בתי הסוהר. מאז פרישתם של ראש מינהל הטיפול והשיקום וראש הענף הסוציאלי חדלה הוועדה לפעול. במקום התפקידים, שמילאה הוועדה בהרכבה המקורי, לא נעשה המיון אלא על ידי מנהל בית הסוהר מעשייהו, ועזרו לו בכך לעתים מנהל התחנה ועובדת סוציאלית. משרד מבקר המדינה הביע את דעתו, כי אין להשלים עם הפסקת פעולה מקצועית חיונית זו, ויש לעשות כל מאמץ לחדש את פעולותיה של הוועדה המקצועית וליצור תנאים, שבהם השירות יוכל לפעול לפי המלצותיה.

ראש מחלקת השיקום והטיפול הסוציאלי מונה כיו"ר ועדת המיון. כחברי הוועדה מונה פסיכולוג קליני וקצין בכיר של השירות. ועדה זו מקיימת ישיבות שבועיות וממיינת את כל האסירים המתקבלים בתחנת המיון.

לפי הפרוטוקולים של התחנה להסתכלות מויינו בשנת 1970 כשליש מהאסירים, שהיו צריכים לעבור מיון בוועדה.

ועדת המיון בהרכבה החדש דנה בכל אסיר המתקבל בתחנת המיון.

ההוראות מחייבות את העובדים הסוציאליים שבתחנה לראיין את האסירים לפני מיונם. בשנת 1970 רואיין כ-10% של האסירים בלבד.

הונהג שכל אסיר המתקבל בתחנת המיון ירואיין על ידי צוות התחנה קודם הבאתו בפני הוועדה.

בבתי הסוהר תל-מונד, רמלה, דמון ונוה-תרצה, שבהם מתקבלים האסירים שלא באמצעות תחנת המיון, לא התכנסה כלל ועדת המיון. בבתי הסוהר רמלה ותל-מונד לא היה בנמצא חדר מיון והאסירים הוכנסו לתאים ללא מיון או הכוונה עניינית. דבר זה בלט במיוחד בבית סוהר תל-מונד, שבו מוחזקים עבריינים צעירים.

בבתי סוהר תל-מונד, רמלה, דמון ונוה-תרצה פועלות ועדות מיון וקבלה, שבפניהן מובא כל אסיר המתקבל בבתי סוהר אלה ישירות ולא באמצעות תחנת המיון. בבית הסוהר תל-מונד הוקם אגף מיוחד המשמש לדיור האסירים החדשים עד למיונם. ברמלה ובנוה-תרצה קיימים חורי הפרדה, שבהם שוהים כל האסירים החדשים עד למיונם הראשוני על ידי הנהלת בית הסוהר, הקובעת את מקום עבודתם ומגוריהם באופן ארעי. המיון הסופי נעשה תוך חודש על ידי ועדת הקבלה והמיון. בבית הסוהר דמון מוחזק כל אסיר חדש המתקבל ישירות לבית הסוהר בחדר נפרד עד הכאתו, תוך חודש ימים, בפני ועדת הקבלה והמיון לשם מיון סופי.

כל עובד סוציאלי פעל לפי שיקול דעתו המקצועית, בלא שהיה יכול להסתייע בסמכות מקצועית עליונה או בכירה בשירות. על העובדים הסוציאליים הוטלו גם עיסוקים ותפקידים מינהליים, שאין להם זיקה ישירה לתפקידיהם המקצועיים.

מאז מינוי ראש מחלקת שיקום וטיפול סוציאלי פועלים העובדים הסוציאליים בשיירות בהדרכתו המקצועית ובפיקוחו.

העובדים הסוציאליים עוסקים בעבודתם המקצועית בלבד, למעט בזמני חירום.

השירות סבל ממחסור בעובדים סוציאליים. ב-1970 היו בשירות חמישה-עשר עובדים סוציאליים, לעומת 21 ב-1960, אף כי מספר האסירים גדל.

בדצמבר 1973 היו בשירות 18 עובדים סוציאליים.

על מנהל בתי הסוהר לדווח בכל חודש לנציב על הטיפול הסוציאלי ביחידותיו. רק בבית הסוהר שטה היה קיים רישום סטטיסטי על פעולות העובדים הסוציאליים, ואילו בשאר בתי הסוהר לא נמצאו רישומים לביסוס הנתונים בדו"ח.

בכל בתי הסוהר מתנהל רישום סטטיסטי על פעולות העובדים הסוציאליים.

בתחנת המיון ובבתי הסוהר, שבהם מתקבלים האסירים במישורין, על העובדים הסוציאליים לרכז חומר רקע על האסיר. החומר מעובד ב"דו"ח סוציאלי ראשוני יסודי" המשמש להכרת האסיר על בעיותיו השונות. המידע הכלול בדו"ח צריך לשמש את חברי ועדת המיון, ועדת הקבלה וגורמים אחרים המטפלים באסיר. הביקורת העלתה, שבמספר גדול של תיקים לא נמצא דו"ח סוציאלי ראשוני.

מאז התמנותו של ראש מחלקת שיקום וטיפול סוציאלי וגיוס עובדים סוציאליים חדשים גדל היקף הדו"חות הסוציאליים הראשוניים. לגבי אסירים חוזרים, שיש כבר חומר קודם עליהם, מתווסף הדו"ח לחומר הקיים. אשר לאסירים המתקבלים בבית הסוהר עם תסקיר מפורט, שהוכן על ידי שירות המבחן, בא תסקיר זה במקום הדו"ח הראשוני.

בבית סוהר מעשייה, שבו נמצאים האסירים המבוגרים השפויים לתקופה עד שלושה חודשים, וכן עצורים עד להעמדתם לדין, ובבתי הסוהר תל-מונד ודמון, שבהם נמצאים האסירים הצעירים השפויים למועדים קצרים, לא זכו האסירים בכלל לטיפול מצד עובדים סוציאליים.

עצורים עד להעמדתם לדין מוחזקים היום בבית הסוהר כפר-ייבנה: עובד סוציאלי מבקר שם באופן סדיר ומטפל בבעיות המתעוררות. באשר לשפויים לתקופות מאסר קצרות במחנה מעשייה ובתל-מונד, מוטל על אחד העובדים הסוציאליים לטפל בבעיותיהם; הוא נפגש עם כל אסיר המבקש זאת.

תעסוקת אסירים

דו"ח שנתי 22, עמ' 464

אחד התפקידים של שירות בתי הסוהר הוא לעשות למען העסקת האסירים ושיקומם. לשם הקניית מקצוע לאסירים נערכים בין כותלי בתי הסוהר קורסים להכשרה מקצועית. מספר המשתתפים בהם בבתי הסוהר, חוץ מאשר בבית הסוהר תל מונד, היה בשנת 1970 נמוך מאוד ונע בין 2.8% ל-9.4% מכלל האסירים.

לא חל גידול משמעותי במספר המשתתפים בקורסים, להוציא את בית הסוהר דמון. ב-1972 נע מספר המשתתפים בין 2.6% עד 10.5%. אף בהתחשב בכך, שחלק ניכר מהאסירים הם שפויים לתקופות מאסר קצרות, עד לשישה חודשים, וחלקם חולים וזקנים, יש מקום, לדעת הביקורת, להגביר את ההכשרה המקצועית בין כותלי בתי הסוהר.

מבין 48 עובדים שבתקן מחלקת המשק של השירות, האחראים לתעסוקה בבתי הסוהר, פעל עובד אחד בענף התעסוקה בתור ראש הענף. הענף אחראי לארגון מקומות עבודה לאסירים בכל בתי הסוהר. לא היה נראה, כי עובד אחד בלבד מסוגל לטפל בעבודה מסועפת ורגישה זו.

בענף התעסוקה מועסקים כעת ארבעה עובדים, ביניהם תמחירן.

במחלקת המשק של השירות לא היה תכנון של סוגי העבודות, שבהן רצוי וכדאי להעסיק אסירים בבתי מלאכה או במסגרת אחרת.

ביולי 1973 מינה שר המשטרה ועדה בראשותו של שופט בית משפט מחוזי, שמתפקידה להמליץ על סוגי תעסוקה בבתי הסוהר. עד סוף 1973 לא סיימה הוועדה את עבודתה. כן נעשו צעדים להרחיב את תעסוקת האסירים על ידי הקמת מפעלים גדולים הצמודים לבתי הסוהר. למטרה זו בונים שני מבנים בין חומות בית הסוהר רמלה.

במאוס 1971 מינה נציב בתי הסוהר ועדה בת חמישה חברים למסירה וקבלה של עבודות בבתי מלאכה של השירות, שתפקידה לבדוק, מבחינה משקית, הצעות ממומני עבודות שהגיעו לשירות. כיושב ראש הוועדה מונה ראש מחלקת המשק. שלושת החברים האחרים היו כפופים ליו"ר מבחינת תפקידם בשירות. כן אמור היה להתמנות לוועדה נציג החשב הכללי, אולם עד סיום הביקורת לא נתקבל אישור למינויו. לפעולות הוועדה לא נקבעו קריטריונים ולא הוצאו נהלים.

במאוס 1972 מונתה ועדה חדשה – "ועדת ייצור" – בת שישה חברים, שמהם שניים כפופים לראש מחלקת המשק. אחד מחברי הוועדה הוא נציג החשב הכללי. ביולי 1973 פורסמו נהלים לפעולות הוועדה ולענייני תעסוקה וייצור בבתי סוהר.

בשנתיים שקדמו לביקורת לא היו מכרזים, מדעות בעתונות או פניות רשמיות מתוכננות אל גורמים פרטיים להשגת עבודות עבור השירות. בשירות בתי הסוהר אין רישום של קבלת הצעות לעבודה מגורמים פרטיים. כמו כן חסרו בשירות אמצעי בקרה בסיסיים על קבלת הצעות עבודה. הביקורת ציינה, שעל השירות לארגן מחדש את ניהול ענייני התעסוקה של האסירים וקבלת ההזמנות, הן מבחינת השמירה על המינהל התקין והן מבחינת היעילות המשקית והעסקית. השירות מפרסם כעת, לפי הצורך, מכרזים בעתונות. הונהג רישום מרכזי של קבלת הצעות לעבודה, ועבודות מתקבלות רק אחרי אישור "ועדת הייצור" שמונתה במאוס 1972.

נעשו נסיונות מועטים בלבד להעסיק אסירים מחוץ לכותלי בתי הסוהר אצל מעבידים אזרחיים וממלכתיים.

השירות הודיע, שזה שנתיים יוצאים אסירים לעבודות שיקום על פי תקנות בתי הסוהר (תיקון), תשל"ב-1972, וב-1973 הוצאו לעבודה במסגרת תקנות אלה 60 אסירים. למטרה זו גוייסו במיוחד עובדת סוציאלית וקצין שיקום.

עד בשנת 1965 הוקם בבית הסוהר רמלה, בסיוע המדפיס הממשלתי, בית דפוס, שנועד לשמש מקום לימוד והעסקה. לא היה סיכום מפורש בכתב להגדרת הזכויות והחובות של המדפיס ושל השירות. בבית הדפוס הועסקו בשנת 1970 בממוצע 45 אסירים. אף כי בית הדפוס היה המפעל הגדול ביותר בבית הסוהר רמלה, לא הועסקו האסירים העובדים בו במסגרת של לימוד מקצוע לקראת קבלת תעודה. עד שנת 1970 שילם המדפיס הממשלתי לשירות 80 אגורות ליום עבודה של אסיר. באוקטובר 1970 הועלה התשלום ל-1.50 ל"י. לא נמצא תיעוד על הבסיס לחישוב שכר העבודה.

בעבור בית הדפוס הולך ומוקם מבנה חדש בבית הסוהר ברמלה. השירות הודיע, שלקראת העברתו של בית הדפוס למבנה החדש התקיימו דיונים עם המדפיס ועם משרד העבודה וסוכם, שמשרד העבודה יפקח על ההכשרה המקצועית בבית הדפוס ויעניק תעודות למסיימים. כמו כן ייקבע, בהסכם החדש שיחתם, הבסיס לחישוב השכר היומי שעל המדפיס לשלם לשירות.

השכר היומי ששולם לאסיר החל מאפריל 1971 נע בין 36 עד 68 אגורות. מתוך סכום זה מיועדות 18 אגורות כחסכון ליום השחרור. אסיר המצטיין ברמתו המקצועית עשוי להגיע, עם תוספת פרמיה, ל-88 אגורות עד 1.28 ל"י כשכר בעד יום עבודה. הנחה מקובלת בעולם היא, כי אסיר זכאי לשכר הולם בעד עבודתו בבית הסוהר, שכר העומד ביחס סביר לשכר המינימום היומי המקובל במשק; שכר הולם אף מקדם את שיקומו של האסיר. לא הייתה מדיניות ברורה בדבר קביעת השכר והשינויים שצריכים לחול בו. לדעת הביקורת, היה רצוי, שבהחלטותיו בעניין זה יודרך נציב בתי הסוהר על ידי קווי פעולה עקרוניים, שייקבעו בדרג הנושא באחריות הפרלמנטרית לקביעת מדיניות.

לא חלה התקדמות ממשית בנושא זה. השירות הודיע, שהוא ממתין להמלצות הוועדה, שמונתה על ידי שר המשטרה ביולי 1973 ומטפלת בענייני תעסוקה בבתי הסוהר. לדעת הביקורת היה דרוש, שבנושא חשוב זה תיעשה פעולה נמרצת יותר שתתחשב בהערות הביקורת והמלצותיה.